

ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ ΑΡΧΑΙΑ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ ΘΕΜΑΤΑ ΠΡΟΣΟΜΟΙΩΣΗΣ

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

Α. ΔΙΔΑΓΜΕΝΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

- A1. α. οἷς:** αναφέρεται στη λέξη **ὄπλα**
τούτο: αναφέρεται στη φράση **ποιοῦσιν τούς πολίτας ἀγαθούς ἐθίζοντες (τό ποιεῖν τούς πολίτας ἀγαθούς)**
- A1. β.** Ο Αριστοτέλης υποστηρίζει στο κείμενο Α από τη μια ότι η πόλη αποτελεί φυσική οντότητα και από την άλλη ότι για τη συγκρότησή της είναι αναγκαία η ανθρώπινη βοήθεια. Μεταξύ των δύο αυτών απόψεων η αντίφαση που διαφαίνεται είναι φαινομενική. Ο Αριστοτέλης δεν υποστηρίζει τη χρονική προτεραιότητα της πόλης, αλλά ερμηνεύει τελεολογικά τη γένεσή της, τονίζοντας ότι είναι μια φυσική οντότητα που δημιουργήθηκε λόγω της έμφυτης τάσης του ανθρώπου να ζει κοινωνικά. Ο άνθρωπος δηλαδή έχει τη φυσική τάση να συνυπάρχει με άλλους σε οργανωμένες κοινωνίες, ωστόσο η μορφή αυτής της κοινωνικής οργάνωσης και οι θεσμοί που τη χαρακτηρίζουν είναι αποτέλεσμα της ανθρώπινης δραστηριότητας. **Επομένως, φύση και άνθρωπος συνεργάζονται για τη συγκρότηση των πόλεων.**
- A2. α.** Τα δύο νέα επιχειρήματα που παραθέτει στο κείμενο Β ο Αριστοτέλης για να αποδείξει ότι οι ηθικές αρετές δεν υπάρχουν μέσα μας εκ φύσεως, αλλά ότι απαιτούνται η άσκηση και ο εθισμός σε ηθικές πράξεις είναι τα ακόλουθα:
- Αν οι ηθικές αρετές ήταν έμφυτες, οι προσπάθειες των νομοθετών να κάνουν τους πολίτες αγαθούς, μέσω του εθισμού σε δίκαιες πράξεις, θα ήταν μάταιες.
  - Αν οι ηθικές αρετές ήταν έμφυτες, θα ήμασταν όλοι καλοί ή κακοί εκ γενετής και δε θα χρειαζόταν η παρουσία του δασκάλου.
- A2. β.** Η λέξη ἔξις προέρχεται από το θέμα του ρήματος ἔχω. Η αρχική της σημασία είναι η μόνιμη κατοχή ενός στοιχείου από αυτόν που το έχει αποκτήσει. Στον Αριστοτέλη ἔξις είναι τα μόνιμα στοιχεία του χαρακτήρα μας που αποκτάμε μετά από άσκηση και εθισμό. Οι ἔξις είναι τα στοιχεία που διαμορφώνονται στην ψυχή του ανθρώπου, ενώ τα πάθη και οι δυνάμεις είναι τα άλλα δύο. Η ποιότητα των ἔξεων εξαρτάται από την ποιότητα του εθισμού με τον οποίο αυτές αποκτώνται. Επομένως, είναι αναγκαίο να αποδίδουμε ποιότητα στις ἔξεις μας από

μικρή ηλικία, προκειμένου να γίνουμε ηθικοί και ενάρετοι και να κατακτήσουμε την ευδαιμονία.

- B1.**
- 1. ΛΑΘΟΣ** (Τον Πλάτωνα δεν τον βρήκε στην Αθήνα ... ήταν το δεύτερο από τα τρία ταξίδια του)
  - 2. ΛΑΘΟΣ** (μαθηματικός, αστρονόμος και γεωγράφος)
  - 3. ΛΑΘΟΣ** (Αργότερα, όταν ο Θεόφραστος ίδρυσε σχολή ... του Λυκείου)
  - 4. ΛΑΘΟΣ** (Ο Πλάτωνας το ονομάζει επιθυμητικών και ο Αριστοτέλης ἄλογον μέρος της ψυχής)
  - 5. ΛΑΘΟΣ** (Την ευδαιμονία οι άνθρωποι μπορούν να κατακτήσουν μόνο με την κατάκτηση της αρετής)

- B2.**
- α. ἐστίν:** απουσία, οντολογία
τελεωθεῖς: τελείωση, τελειοποίηση
χρῆσθαι: αχρηστία, χρησιμότητα
φύεται: φύση, φυσιολάτρης
ἀρετῆς: αριθμητής, ἄρθρο

- B2.**
- β. νεογνό = γινόμεθα**
διάλειμμα = λοιποί
διηνεκῆς = διαφέρει
σχεδόν = ἔχει
δέος = δεινοῖς

- B3.** Σύμφωνα με τον Σταγειρίτη φιλόσοφο οι ἔξεις είναι αποτέλεσμα συνειδητών επαναλαμβανόμενων ενεργειών. Η διαδικασία του εθισμού είναι μια προσωπική αυτόβουλη διαδικασία μέσω της οποίας μετά από επίμονη προσπάθεια διαμορφώνονται τα μόνιμα στοιχεία του χαρακτήρα μας. Ο εθισμός θεωρήθηκε από τον Αριστοτέλη ως ένα σημαντικό μέσο διαπαιδαγώγησης, για αυτό και πίστευε ότι η σωστή αγωγή πρέπει να ξεκινά από μικρή ηλικία με τη βοήθεια του οικογενειακού, κοινωνικού περιβάλλοντος, αλλά και των δασκάλων, ώστε οι νέοι να γίνουν ενάρετοι και να κατακτήσουν την αρετή, ως προϋπόθεση για την ευδαιμονία.

Αντίθετα, ο Ε. Παπανούτσος στη θεωρία της μάθησης αναφέρεται σε εξαρτημένες αντανakλαστικές αντιδράσεις που λειτουργούν αυτόνομα και αυτόματα, χωρίς να

παρεμβαίνει κρίση, ούτε βούληση, ούτε συναισθήματα. Πρόκειται για μια νευροφυσιολογική λειτουργία του εγκεφάλου που σύμφωνα με τους συμπεριφοριστές ερμηνεύει τις ανθρώπινες αντιδράσεις και αξιοποιείται στους τομείς της αγωγής και της εκπαίδευσης.

Γ. ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Γ1. Εκείνος (ο Ηρακλής), λοιπόν, αυτά υπέδειξε, εγώ δε έχω έρθει όχι για να αναλύσω ασήμαντα πράγματα ούτε να για να πολεμήσω για τις λέξεις. Γιατί πιστεύω πως αυτές οι πραγματεύσεις είναι έργα των πολύ ευτελών σοφιστών, οι οποίοι αναζητούν με πάθος τον πλουτισμό, ενώ έργο ενός χρηστού άνδρα και αξιόλογου πολίτη είναι να συμβουλεύει για σπουδαία ζητήματα, όταν βλέπει ότι η Ελλάδα βρίσκεται σε τόσο άθλια κατάσταση, καθώς πολλά τμήματα της περιήλθαν στη βαρβαρική κατοχή και πολλές πόλεις ερημώθηκαν από τους τυράννους. Και αν αυτά τα παθαίναμε εξαιτίας αδυναμίας μας, θα ήταν αναγκαίο να αποδεχτούμε τη φύση μας • επειδή όμως τά παθαίνουμε εξαιτίας των εκ των έσω επαναστάσεων και της μεταξύ μας φιλονεικίας, πώς, λοιπόν, δεν είναι άξιο να σταματήσουμε τις μεν και να εμποδίσουμε τις δε, όταν γνωρίζουμε πως η φιλονεικία είναι χαρακτηριστικό των ευτυχισμένων ανθρώπων, ενώ η γνώση σπουδαίων ζητημάτων χαρακτηριστικό ανθρώπων σαν εμάς; Γιατί βλέπουμε ότι οι κίνδυνοι και μεγάλοι και προερχόμενοι από παντού μας έχουν περιβάλλει.

Γ2. Ο Λυσίας στο λόγο του αυτόν επιδιώκει την παύση της διχόνοιας και την ένωση όλων των ελληνικών πόλεων μεταξύ τους απέναντι στον τύραννο των Συρακουσών Διονύσιο Α'. Ο τόπος και ο χρόνος κατάλληλος, οι Ολυμπιακοί αγώνες, στους οποίους παρευρίσκονται όλες οι ελληνικές πόλεις.

Έτσι, λοιπόν, ο Λυσίας θεωρεί πως η κακοδαιμονία των Ελλήνων οφείλεται στις μεταξύ τους συγκρούσεις και διαμάχες. Πρέπει να δώσουν τέλος σ' αυτές, ώστε να αντιμετωπίσουν οποιονδήποτε προσπαθεί να σφετεριστεί το μεγαλείο και δόξα τους.

Γ3. Όρω γάρ τὸν κίνδυνον καὶ **μεγάλον** καὶ πανταχόθεν περιεστηκότα / **περιστώτα**.

Γ4.

ΑΟΡΙΣΤΟΣ	ΠΑΡΑΚΕΙΜΕΝΟΣ
ιδὼν	έωρακὼς
ἐπάθομεν	πεπόνθαμεν
γνόντας	έγνωκότας

- Γ5. σοφιστῶν:** γενική υποκειμενική στο ουσιαστικό **ἔργα** (ή γενική του δημιουργού)
ἄνδρῶς: γενική κατηγορηματική κτητική εξαιτίας του απαρεμφάτου
εἶναι: η παράταξη **μὲν ... δὲ** συνδέει το κατηγορούμενο **ταῦτα** με τη γενική κατηγορηματική **ἄνδρῶς**
- Γ6. μὲν παύσασθαι ... δὲ κωλύσαι:** τελικά απαρέμφατα, που συνδέονται μεταξύ τους και λειτουργούν ως υποκείμενα της απρόσωπης έννοιας **οὐκ ἄξιόν (ἔστιν)**
φιλονικεῖν μὲν ... γινῶναι δὲ: Ιδιαίτερη περίπτωση απαρεμφάτων. Και τα δύο είναι ἀναρθρα ἀντὶ ἐναρθρων ἀπαρεμφάτων και λειτουργούν ως υποκείμενο στο ρήμα **ἔστιν**. Αυτό το φαινόμενο δεν είναι ασύνηθες, πρβλ. **Θουκυδίδου, Α 23**. τὴν μὲν γὰρ ἀληθεστάτην πρόφασιν, ἀφανεστάτην δὲ λόγῳ τοὺς Ἀθηναίους ἠγοῦμαι **ἀναγκάσαι** (Λακεδαιμονίους) ἐς τὸ πολεμεῖν.

Επιμέλεια: Φιλολόγοι - Σαριδάκης Γιώργος, Κουτσοδόντη Ευαγγελία